

Мирослава Шевченко

DOI 10.15290/sw.2020.20.21

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інститут філології

Кафедра української та російської мов як іноземних

tel.: +38 067 951 63 63

e-mail: mirvik@bigmir.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7659-4007>

Olga Anchimiuk

Uniwersytet w Białymstoku

Wydział Filologiczny

Kolegium Językoznawstwa

tel.: +48 85 745 74 50

e-mail: o.anchimiuk@uwb.edu.pl

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2421-5148>

Гумористичний текст як засіб формування лінгвокультурологічної та орфоепічної компетенцій

Ключові слова: гумористичний текст, лінгвокультурологічна компетенція, звуковимовна й інтонація

Дослідники педагогічної взаємодії викладача й студента часто відзначають, що основні труднощі, які виникають у педагогів під час роботи, нерідко пов'язані з авторитарним стилем спілкування. Особливо їх важко подолати під час навчання вимови. Кроком до подолання таких проблем може стати створення гумористичних ситуацій на занятті. Жарти, анекдоти, веселі пісні, мультфільми тощо дозволяють педагогам одночасно спілкуватися зі слухачем, як і з рівноправним партнером, та успішно розв'язувати поставлені завдання для формування й розвитку лінгвокультурологічної компетенції та правильної української вимови.

У наші дні в методиці української мови як іноземної (УМІ) проводять активний пошук додаткових способів оптимізації навчального процесу. На нашу думку, дієвим інструментом досягнення цієї мети мо-

же бути гумор. Використання гумору на заняттях з іноземної (у нашому випадку – української) мови для ознайомлення студентів з культурою країни цільової мови, поєднано із опануванням інофонами сегментних і суперсегментних мовних одиниць, видається нам цікавим і корисним.

Комічне й гумор здавна розглядають як спосіб переформулювання конфліктної ситуації, переведення її з латентної, у відкриту – але жартівливу, таку, яку учасники не сприймають серйозно. На думку А. Цветкова, «сміх уперше відкриває теперішнє, сучасне як предмет сприйняття, зображення й осмислення. Таким чином, відбувається фамільяризація світу, перетворення непізнаного на смішне, а отже, – у нестрашне, це створює дослідницьку настанову на ставлення до світу» [Цветков 2011, 61]. Сміх, відчуття задоволення є як наслідком розв'язання конфлікту, так і результатом «економії негативного ефекту», коли енергетично потенціал, який був би витрачений особистістю на переживання конфлікту, сублимується через гумор. Частина такого ефекту перетворюється на позитивний, тобто сміх і відчуття задоволення [Цветков 2011, 59].

Аналіз попередніх досліджень. Вивченню гумору присвячені праці соціологів, психологів, педагогів, лінгводидактів. Дослідники психосемантики гумору, Шмельов О.Г. (1982), Болдирєва В.С. (1982), Петренко В.Ф. (1997), трактували його як багатозначний, соціально значущий стимул. Сміх, як конституювальний елемент карнавальної культури, ґрунтовно розглянув у своїх розвідках відомий філолог і філософ М.М. Бахтін. На думку А.В. Дмитрієва, гумор ніби ставить світ на вістря мислення, що означає насправді перевірку знань на тривіальність і глибину [Дмитриев 1998].

Використання комічного з дидактичною метою має давню традицію, оскільки ще давньогрецькі оратори відзначали й широко застосовували рушійну силу гумору й іронії. Основоположник дидактики, чеський педагог Я.А. Коменський, підкреслюючи, що навчання повинно проходити легко й приємно, пропонував об'єднувати приємне з корисним, серйозне з розважальним, гру й навчання.

Так, офіційна освіта спирається на логічне мислення, а гумористична думка, натомість, виходячи із протиріччя, здатна пробудити мовців до участі в живому спілкуванні й діалозі. Гумор – це педагогічний засіб, в основі якого лежить усвідомлення педагогічного спілкування різного роду невідповідностей (між видимим і реальним, між формою і змістом тощо), пов'язаний із комічним ефектом, і який сприяє активізації й оптимізації навчально-виховного процесу [Греку 2008].

Більшість учених підкреслює активізувальні функції гумору у процесі викладання різноманітних дисциплін. В.М. Капащинська пише: «Гумор та іронія можуть бути використані для пробудження інтересу до предмету, підвищення цікавості викладу матеріалу, зняття стресу емоційного розвантаження з учителя й учня, подолання втоми під час уроку, пошуків виходу з конфліктної ситуації, дотримання дисципліни тощо» [Капащинская 1996].

Останнім часом з'явилося багато досліджень у галузі педагогіки: Туліної Є.Г (1999), Суркової А.П. (2007), Салімова Н.Р. (2009), Каплінського В.В. (2015), лінгвістики: Кулініч М.О. (2000), лінгводидактики: Швець Г.Д. (2016), Шевченко М.В. (2015), автори яких намагаються аналізувати феномен комічного й характер його впливу на увагу, активність і мотивацію студентів, з метою подальшого створення більш комфортного й доброзичливого навчального середовища.

Але, незважаючи на давні традиції використання, предметом спеціального наукового дослідження в межах педагогічної діяльності й методики викладання іноземних мов, зокрема й української, комічне стало не так давно.

Актуальність дослідження зумовлена потребою опису системної роботи з гумористичними текстами під час навчання української мови іноземних студентів, їхньої ролі у формуванні орфоепічної (яка є органічною часткою мовленнєвої) та культурологічної компетенцій іномовців.

Метою розвідки є ілюстрація можливостей залучення гумористичного тексту для формування ключових компетенцій української мови. На нашу думку, збагачення дидактичних матеріалів гумористичними текстами на заняттях з УМІ дозволить розв'язати одночасно кілька **завдань**, *по-перше*, послужить джерелом поглиблення лінгвокультурологічних знань, оскільки здатність розуміти гумор дозволяє запобігати комунікативним збоєм у процесі спілкування представників різноманітних культур; *по-друге*, зняти емоційну напругу, яка виникає в інофонів у процесі закріплення звуків та інтонаційних конструкцій; *по-третє*, виробить в іноземних студентів уміння сприймати «живомовні» тексти, у яких важливу роль відіграє гра слів, свідоме порушення мовних норм; *по-четверте*, стимулюватиме іноземців до спілкування з носіями української мови тощо.

Опрацьовуючи теоретичний та ілюстративний матеріал, автори застосовували **теоретичні та емпіричні методи**: добір, вивчення та узагальнення науково-методичної літератури з питань використання аудіовізуальних засобів навчання мови; моделювання навчального про-

цесу в іншомовній аудиторії; спостереження за процесом сприймання іноземними студентами автентичних гумористичних текстів; під час апробації матеріалу (у групах іноземних студентів-україністів другого та третього року навчання) були використані аудіовізуальні, імітативні та артикуляторно-акустичні методи, які надавали можливість гармонізувати й оптимізувати процес навчання української мови загалом та вимови звуків, звукосполучень та закінчених фраз зокрема.

Результати дослідження. Автори статті пропонують завдання, побудовані навколо гумористичних текстів, жартів, анекдотів, щоб, з одного боку, ознайомити та заглибити студентів у культуру країни цільової мови, та, щоб полегшити опанування ними сегментних і суперсегментних мовних одиниць, – з іншого.

Роль гумору у формуванні лінгвокультурологічної компетенції

У документі Ради Європи «Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: Вивчення, викладання, оцінка» лінгвокультурологічна компетенція (ЛКК) зарахована до низки загальних компетенцій, об'єднаних під назвою «міжкультурні знання». Сформована ЛКК свідчить про здатність співвідносити свою власну й іншомовну культури; уміння долати наявні стереотипи; сприймати різноманітні культури, а крім того – розуміти жарти, висловлені вивченою мовою.

Для міжкультурного спілкування, на думку Н.Д. Гальскової та Н.И. Гез, студенти на різних етапах вивчення іноземної мови повинні прагнути до вживання цієї мови в автентичних умовах; пояснення, прийняття й засвоєння іншого способу життя, чужих моделей поведінки; розширення індивідуальної картини світу завдяки усвідомленню мовної картини носіїв цільової мови [Гальскова, Гез, 2006, 3–8].

Лінгвокультурологічна компетенція спирається на 1) лінгвокультурологічні знання як узагальнений досвід, відображений у свідомості у мовній формі (у вигляді окремих слів, словосполучень, фразеологізмів, приказок, прислів'їв, художніх і краєзнавчих текстів). Лінгвокультурознавчі знання, своєю чергою, містять знання історії країни, знання традицій та звичаїв народу, знання особливостей розмовного мовлення, побутового життя людей; 2) лінгвокультурологічні уміння як здатність того, хто вивчає мову, використовувати отримані ним теоретичні знання та застосовувати відповідні їм навички, наприклад: уміння аналізувати лінгвокультурологічну інформацію, заховану у мовних знаках, уміння творчо використовувати лінгвокультурологічні знання; 3) осо-

бистісні якості студентів: уміння сприймати факти і явища культури. Таким чином, одним зі свідчень сформованості лінгвокультурологічної компетенції є розуміння гумору та спроможність жартувати мовою іншої культури.

Вага й цінність гумору під час спілкування й розуміння іншомовної культури безсумнівна, також не викликає сумнівів потреба дослідження цього феномена як специфічного елемента національної культури в аспекті лінгводидактики. Нерідко збої, що відбуваються у практиці міжкультурного спілкування пояснюються незбігом/розбіжністю гумористичного світовідчуття та потребують лінгвокультурологічного коментаря.

У такому випадку можна говорити про культурний бар'єр, який виникає навіть за умов збігання усіх мовних норм. Бар'єр, зумовлений відмінністю культур, на думку Г.С. Тер-Мінасогої, більш небезпечний, ніж мовний, оскільки для носія мови своя культура – єдино можлива, правильна й нормативна [Тер-Мінасогова 2000, 64]. Відповідно, культурний бар'єр пов'язаний не лише з відмінностями у нормах поведінки, але й із різними поняттями, які вкладають учасники спілкування в одні й ті самі слова.

Роль гумору у навчальному процесі під час оволодіння інофонами сегментними і суперсегментними одиницями мови

Опанування вимови й інтонації вимагає від студента концентрації уваги. Як свідчить практика, саме ця частина навчання іноземної мови більш «стресова», на відміну від засвоєння лексики чи граматичних правил. Навіть застосування логопедичних прийомів для промовляння звуків, які полегшують «засвоєння» фонетичного устрою цільової мови, не дозволяє цілком нейтралізувати стресову ситуацію.

У зв'язку з цим обов'язковою є спільна робота викладача й студента, яка приведе до очікуваних результатів.

Специфіка професії зобов'язує викладача бути в процесі спілкування комунікативним лідером, від якого залежить вибір мовленнєвих засобів. З його боку необхідне залучення до педагогічного арсеналу засобів, методів і прийомів, базованих на знанні методичного потенціалу, гумору.

Провідними параметрами адресата навчання, котрі педагог повинен враховувати, виступають: *національність, стать; вік; тип темпераменту; рівень розвитку комунікативних умінь; ступінь розвитку логічного й творчого мислення; сформованість почуття гумору,*

уміння розпізнавати підтекст сказаного; культурно-освітній рівень; інтереси; настрої. Успіх педагогічного гумору залежить не лише від оригінального добору засобів комічного, несподіваного, але доцільного залучення комічних жанрів до «тканини» уроку, тонкого відчуття настроїв аудиторії, уміння швидко й спонтанно реагувати в умовах змінної ситуації, але й від сформованості у студентів психологічної готовності до сприйняття цих жанрів [Суркова 2017, 120–127].

Робота з боку інофона повинна полягати в розвитку самокритичності, – саме це дозволяє здійснити критична функція гумору. На думку А.А. Сичова, самокритичність, пов'язана з гумором, – це показник розвитку особистості людини. Гумористичне ставлення до власних помилок важливе і в іншому плані – коректне визнання недоліків і вад, зроблене з усмішкою, дозволяє зберегти репутацію й домогтися симпатії серед товаришів [Сычев 2001, 30].

Також важливий добір викладачем комічних текстів для роботи, адже за умов інформаційного завантаження студентів, у них може виникнути стійкий психологічний бар'єр на шляху засвоєння матеріалу. Сміх знімає створену напругу, жарт дозволяє «розрядити» атмосферу втоми й повернути інофонів до активного сприйняття матеріалу. Напівсерйозні й комічні приклади, дидактична текстотека, що складається з гумористичних текстів, усмішок, анекдотів, а також аудіовізуальні матеріали жартівливого характеру сприяють швидшому досягненню поставлених цілей.

Наведемо кілька блоків завдань, укладених на основі текстів комічних мовленнєвих жанрів й упродовжених у навчальну діяльність студентів-іноземців, що вивчають українську мову.

Блок завдань 1, який передбачає роботу з гумористичною розповіддю

1) Студенти читають текст.

Сталася ця історія зі мною в 90-ті роки, коли замість гривні грошовими знаками ще були карбованці. Таксі як такого не було, але було дуже багато приватників, які «драли в три шкури». Так ось. Якось їду я додому на таксі. По грошиках вийшло прилизно 600 карбованців. Ніч. Темно. Під'їжджаємо до рідного дому – багатоповерхівка. Закралася хитра думка в голову: «А чи не змінити мені не заплативши? Дім великий – у під'їзд забіг і шукрай вітру в полі!» А чи довго п'яному? Памануєся я з машини! Спочатку довбанувся дурною головою об стійку машини. Потім перечепився об бордюр и навер-

нцвса через лавку. Поки вставав раздер штани об цвях, який стирчав із лавки. Півхвилини істерично намагався відчинити залізні двері в під'їзд... Вєсь цей час таксист дивився на мене очманілими очима з машини й активних дій не застосовчував. «Він у шоці!» – Подумав я. Все виявилось простіше! Потім, уже в під'їзді, я згадав, що Довелось нові штани купувати... (Гловацький Ігор)

2) Разом із викладачем обговорюють мовні засоби, за допомогою яких герой характеризує 90-ті роки (карбованці, приватники).

3) Студенти пояснюють, як вони розуміють висловлення: «драли в три шкури», «шукай вітру в полі», «а чи довго п'яному?», «очманілі очі», «дурна головешка».

4) Студенти порівнюють розмовні чи сленгові варіанти, що мають відповідники в літературній мові:

голова – (головешка)

непомітно втекти – (зминяти)

навернутися – (зачепитися і впасти)

роздер – (розірвав)

добанувся – (ударився)

брюки – (штани).

Наводять чи роблять спроби навести приклади з рідної мови.

5) Описують стан «він у шоці»? Змальовують ситуації, коли вони були в шоці.

6) Після прочитання тексту замість крапок пишуть свій варіант пропущеного висловлення (заплатив йому, коли сів у машину).

7) Висловлюють свою думку про героя? Як він хотів вчинити? Дають оцінку його діям.

8) Пропонують заголовок оповідання.

9) Тренують правильне звучання кожного голосного поєднано з іншими голосними звуками:

AI EI OI UI II

AE EA OE UE IE

AO EO OA UA IA

AU EU OU UO IO

AI EI OI UI IU

10) Читають текст, звертаючи увагу на інтонаційні конструкції ІК – 2, ІК – 5, ІК – 6, ІК – 7 і правильну вимову звуків. Стежать за вимовою звука [л] у словах *сталася, головешка, були, великий, очманілими*.

11) Перефразовують з допомогою викладача текст, викладають думки автора у вигляді монологу, придумують репліки таксиста.

Розігрують ситуацію (викладач читає, студенти повторюють дії й міміку героїв).

12) Домашнє завдання:

Викладають інформацію з тексту літературною мовою, читають її одногупникам. Фіксують, чи було смішно одногупникам.

Блок завдань 2, який побудований на основі діалогічного тексту

1) Студенти слухають діалог і пропонують власну фінальну фразу.

Балакучий перукяр

3

Перукяр: – Ви були за кордоном?

1

Клієнт: – Так.

3

Перукяр: – У багатьох країнах були?

1

Клієнт: – Так.

3

Перукяр: – У Франції були?

1

Клієнт: – Так.

4

Перукяр: – А у Великій Британії?

1

Клієнт: – Теж.

3

3

Перукяр: – А в Лондоні були? Короліву бачили?

1

Клієнт: – Так.

2

Перукяр: – Що вона вам сказала?

2

Клієнт: – «Хто вас так погано підстриг?»

2) У безперервній лінії звучання студенти виділяють інтонаційно голосний звук легким підвищенням чи пониженням голосу, плавно зливаючи його з наступними звуками:

уОуауеуіуі? (запитання),
уОуауеуіуі! (відповідь),
уоуАуеуіуі? (запитання),
уоуАуеуіуі! (відповідь) тощо.

3) Повторюють діалог, стежать за інтонацією ІК – 3 (притаманною питальним реченням без питального слова).

4) Пригадують антонім до прикметника *балакучий*, характеризують людей тих професій, з якими вони часто зустрічаються (*чесний продавець, ...*)

5) Називають професії. Що роблять люди цих професій?
перукар – (стриже, фарбує волосся, робить зачіски, ...)

Наводять приклади професій традиційних і нових, які виникли у ХХІ столітті: *логістик, хостес, ...* Звертають увагу на фемінативи.

6) Розповідають, чи є у їхній країні професії, яких немає в Україні?

7) Трансформують діалог, замінюючи професію (*продавець – Хто Вам продав ...? кравець – Кто Вам пошив ..?*) Розігрують його в ролях, пам'ятаючи про інтонаційне оформлення реплік.

Блок завдань 3, побудований на основі жартів

Жарт, відповідно до словникового тлумачення, це «те, що говорить чи робиться *не серйозно, а заради розваги*; слова, які не заслуговують на довіру» [Ожегов 1984, 810].

а) *Молодий чоловік каже дружині:*

Ти мені не повіриш, але цей суп я спік сам.

1) Студенти перераховують всіх членів родини, зазначають, хто головний у родинах їхніх знайомих чи літературних героїв? Хто готує їжу, заробляє гроші?

2) Називають страви української кухні.

3) Роздивившись малюнки (слайди зі стравами), озвучують, як вони називаються.

4) Розповідають, які вони на смак (*солодкі, солоні, гіркі*), чи на дотик (*м'які, тверді*).

5) Як їх приготувати? (*смажити, пекти, варити, квасити, сушити, в'ялити*). Як можна приготувати *рибу*? (*засмажити, спекти, висушити, вудити*). Які страви з риби ви знаєте? (*юшка, риба смажена, запечена, заливна*).

6) Називають страви своєї національної кухні і розповідають, які вони на смак, на вигляд.

7) Продовжують діалог.

8) Тренують вимову: (диференціація шиплячих і свистячих звуків) *оса, шеф, вся, шерсть, сад, шепіт, сядь, каша, каса, каже, казус.*

9) Виписують із жарту слова з шиплячими і свистячими звуками.

Дружина заходить до вітальні із великою сумкою:

– *Дорогий, ось це тобі.*

Викладає з сумки пиво, бичків, раків.

– *А чого ти, милий, футбол не дивишся? Тобі приготувати якогось смаколика?*

– *Сильно?* (запитує чоловік) (**вписати самим**)

– *Не дуже, милий: фара, бампер і капот ...* (відповідає дружина).

1) Виразно прочитавши діалог, викладач пояснює, що у слов'янській культурі, жінка – берегиня домашнього вогнища, затишку й миру в домі, тому, щоб уникнути конфлікту проблему не озвучує.

Пиво, бички і раки – «улюблені ласощі» чоловіків.

Фара, бампер і капот – частини машини.

2) Викладач звертає увагу студентів на ласкаві епітети-звертання: *дорогий, милий*, пропонує продовжити ряд (*коханий, єдиний, ...*).

3) Студенти роблять спробу продовжити діалог, прибравши запитання чоловіка.

4) Звертають увагу на перелічувальну інтонацію: *пиво, раки і бички... фара, бампер і капот*, коли кожне слово в ряду інших є рівнозначним.

5) Вписують розширене запитання чоловіка, і вимовляють його з інтонацією ІК-2.

6) Слухають і повторюють.

І-і, пі, бі, ві, фі, мі, ні, зі, сі, лі, рі, гі, кі, хі; пім, бім, вім, фім, нім, зім, сім, лім, рім, гім, кім.

7) Виписують слова зі звуками [i] та [и].

8) Розігрують цю ситуацію.

Блок завдань 4, який містить роботу з анекдотами

Анекдот є однією з форм гумористичного сприйняття й відображення життя і служить для створення комічної ситуації з метою розваги комунікантів [Карасик 1997, 144–153]. Використовуючи словесну площину анекдоту, можна тренувати правильну вимову складних для інофонів звуків. Наприклад:

Тренування звуків [v] і [v̥].

1) Студенти слухають анекдот, звертаючи увагу на звучання потрібних звуків.

Батько шле синові телеграму:

– Як пройшов іспит? Доповідай негайно.

– Іспит пройшов блискуче, професори в захваті, просять повторити восени.

2) Повторюють пари слів

Ваза казав

Ворог пройшов

ворс кров

восени замов

Тренування звуків [ж], [ш], [ц':]

1) Студенти слухають анекдот, звертаючи увагу на звучання потрібних звуків.

В автобусі поруч із ефектною дівчиною з татушками майже всюди, стоїть бабуся і з подивом вдивляється в татушку на її шиї.

Юна панночка:

– Шо, бабуся, у твій час татушок не було? Шо роздивляєшся?

Бабуся:

– Доцю, у мій час усе було. Я тридцять років пробула в Азії. Потім викладала китайську в Академії Наук. Я от просто не можу втямити, чому на твоїй шиї написано «повторно не заморозувати».

2) Повторюють слова: жук, абажур, кажú, мóжу; шо, ші́бка, ші́нка, ші́йка, ші́я, ші́нок, шúба; смію́ться, вдивляю́ться.

Тренування звуків [ц'], [ц':]

1) Студенти слухають анекдот, звертаючи увагу на звучання потрібних звуків.

Два українці розмовляють:

– Ти чув, що від сала з'являється склероз?!

– Те ж й я думаю, чому коли зранку сальця з'їм, то цілий день не згадую, що їсти хочеться...

2) Тренують [ц'] – [ц':] у складах. Самі добирають слова

Ціп – ціп ці – иць

Цюп – цюп це – ець

Цяп – цяп – ця ця – яць і далі з іншими голосними

Тренування звуків [т] – [т']

1) Студенти слухають анекдот, звертаючи увагу на звучання потрібних звуків.

Дружина затигнула чоловіка до магазину парфумів.

Підходить продавець-консультант:

– Я можу вам чимось допомогти?

Чоловік: – Можете. Виженіть нас звідси, будь ласка!

2) Повторюють пари слів

тьох	тю
тьо́тя	тюк
тьо́хнути	тюль
тьо́хкання	тю́бик

Блок завдань 5, що базується на роботі з аудіовізуальними засобами

1) Студенти переглядають мультфільм «Канікули».

Дні такі чудові ми чекали

Швидше їх наблизити бажали

І нарешті мрії всі збулися,

Бо канікули розпочалися!

Нам сумувати ніколи,

Бо вже прийшли канікули.

Канікули, канікули, чудові загадкові

Канікули, канікули

Можна завтра рано вранці не вставати

Можна день цілісінький гуляти.

Вчителька нікого не питає –

Теж вона від нас відпочиває. (Анна Олейнікова)

2) Виписують назви всіх предметів і дій, які побачили на екрані.

Для довідки: дзвінок дзвенить, метелик літає, бабка літає, сонце усміхається; хлопчик з'їжджає з гірки, хлопчики гойдаються на гоїдалці; 4 жабки сидять і усміхаються, у жабок на голівках шапочки з жовтих квітів, сонечко гойдається на квітці, дівчинка гойдається на гоїдалці; четверо дітей їдуть на жовтому автобусі, зелені поля і сині гори, пароплав із різнокольоровими рятувальними кругами, хмари у формі коней і метеликів; дівчинка гладить рудого кота, граючись у пісочниці, дівчинка грається з ведмедиком у пісочниці; літає сонечко, сонечко сміється; у кімнаті: зелені у квіточки шпалери, синя шафа, кактус у синому горщику, рожеві й жовті квіти у вазі, смугаста люстра, коричневі дерев'яні двері; у спальні: двоповерхове ліжко, ковдра в горошок зелений і жовтий, велосипед; дівчинка зі смугастим котом сидить на березі моря, пропливає пароплав.

3) Відповідають на запитання: Якого кольору плаття у дівчаток? Які дерева вони побачили?

4) Чітко вимовляють слова з [л], читаючи текст пісні.

5) Випишують усі дієслова з тексту.

6) Розповідають, коли у вас починаються канікули? Коли закінчуються? Що вони роблять на канікулах? Коли у їхній країні шкільні/університетські канікули?

7) Співають пісню.

Значний інтерес для іноземних студентів становлять жартівливі пісні, які розкривають міжособистісні стосунки й національний характер, та є до певної міри стереотипними:

«*Ти ж мене підманула*», «*Була мене мати*», «*Із сиром пироги*» та інші будуть корисними для закріплення правильної вимови певних звуків та звукосполучень.

Багатосерійні мультфільми, наприклад, про козаків: «*Як козаки наречених визволяли*», «*Як козаки у футбол грали*», «*Як козаки по сіль їздили*», або «*Моя країна Україна*» відображають історичні моменти і є наочним матеріалом для складання розповідей та створення діалогів.

Отже, можна дійти **висновку**, що використання гумору – чудова можливість активізації навчально-пізнавальної діяльності, подолання пасивних і стереотипних форм викладання та навчання.

Ми не розглядали випадки імпровізації, сарказму й підсміювання над викладачем чи студентами в іноземній аудиторії, а лише використовували тексти гумористичного змісту, жарти, анекдоти, пісні. Особливої уваги ми надали анекдоту, оскільки викладачі не часто залучають його до своєї роботи. За своєю суттю цей мовленнєвий жанр належить до розмовної комунікації, для якого характерне поєднання ситуації-теми з ситуацією спілкування, що розгортається. На нашу думку, анекдоти можуть служити чудовим дидактичним матеріалом для відпрацювання вимови окремих звуків і діалогічного мовлення, яке наближається до буденного мовлення, почутого поза заняттями. Використовуючи словесну площину анекдоту, можна тренувати правильну вимову складних для інофонів звуків.

Варто зазначити, що ми цілком поділяємо думку дослідників Цісар Н., Ценюх О., Мерцало М., Ставнича С., Скиби К., в тому, що створення прийнятних (у контексті аудіовізуального методу) навчальних розробок з УМІ суттєво підвищує рівень зацікавленості українською мовою з боку іноземців. Оскільки аудіовізуальний метод дозволяє продемонструвати реальні комунікативні ситуації та їхнє мовне відображення, навчання стає високо результативним. Цей метод забезпечує динамічність і розмаїття сприйняття комунікативного матеріалу, унаочнює різноманіття типів голосів, інтонацій, що дозволяє уникнути

звикання до голосу й темпу мовлення лише викладача [Цісар, Ценюх, Мерцало, Ставнича, Скиба 2016, 210–211].

Комічні ситуації відрізняються у різних народів, тому, якщо слухач і мовець належать до різних культур, слухач буде оцінювати чужий гумор як прийнятну чи неприйнятну ситуацію, а складові цієї ситуації як ті, що входять чи не входять до парадигми гумору [Кулинич 2000]. Гумористичні оповідання, жарти, анекдоти, пісні, мультфільми забезпечують не лише залучення усіх студентів, незалежно від їхнього рівня знання мови, до мовленнєвої діяльності, вдосконалення вимови, але й служать для формування іншокультурних концептів.

Гумор, передусім, становить собою певний засіб передання думок і почуттів, не лише позитивних, таких як радість, але досить часто – негативних, які не прийнято відкрито виражати у суспільстві. У соціальній взаємодії спільне розуміння гумору допомагає встановлювати й підтримувати соціальні стосунки. Лінгвісти й психологи також стверджують, що гумор виступає соціальним інструментом, який дозволяє ефективно знімати психологічну напругу й покращувати стосунки. Без сумніву, гумор є засобом соціалізації [Зализняк, Левонтина 2012, 519]. Емоційно-оцінна передумова виникнення гумору містить як безпосереднє переживання події, так і її рефлексію, що підводить нас до розуміння гумору як складного засобу відображення й перетворення дійсності [Цветков 2011, 63].

На нашу думку, сміх на уроці – це невід’ємна частина навчального процесу, це форма спілкування, спосіб установлення соціальних зв’язків у групі. Це вимагає від педагога відмови від авторитарного підходу до проведення заняття, а від студента ставлення з гумором до своїх помилок.

Література

- Cisar N., Cenûh O., Mercalo M., Stavniča S., Skiba K., 2016, *Audiovizual'ni zasobi u navčanni inozemciv*, [v:] *Teoriâ i praktika vkladannâ ukraïns'koï movi âk inozemnoï*, Vip. 12, L'viv, s. 210–216. [Цісар Н., Ценюх О., Мерцало М., Ставнича С., Скиба К., 2016, *Аудіовізуальні засоби у навчанні іноземців*, [в:] *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*, Вип. 12, Львів, с. 210–216.]
- Kaplîns'kij V.V., 2015, *Metodika vkladannâ u višijškoli: Navčal'nij posibnik*, Vinnicâ. [Каплінський В.В., 2015, *Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник*, Вінниця.]

- Ševčenko M.V., 2016, *Nacìonal'na specifìka anekdotu: umovì uspišnosti sprìjnâttâ v inšotomnij auditorij*, [v:] *Tradicij i novatorstvo v filologičeskij issledovaniâh*, s. 5–8. [Шевченко М.В. 2016, *Національна специфіка анекдоту: умови успішності сприйняття в іншомовній аудиторії*, [в:] *Традиції і новаторство в філологічних дослідженнях*, с. 5–8.]
- Švec' G.D., 2016, *Movlennêvij žanr žartu v lingvodidaktičnomu aspekti*, [v:] *Vikladannâ mov u viših navčal'nih zakladah osviti na sučasnomu etapì. Mižpredmetni zv'âzki*, Vip. 28, Harkiv, s. 144–153. [Швецъ Г. Д., 2016, *Мовленнєвий жанр жарту в лінгводидактичному аспекті*, [в:] *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*, Вип. 28, Харків, с. 144–153.]
- Cvetkov A.V., 2011, *Simvol. Obučenie. Deâtel'nost'*, Moskva. [Цветков А.В., 2011, *Символ. Обучение. Деятельность*, Москва.]
- Gal'skova N.D., Gez N.I., 2006, *Teoriâ obučeniâ inostrannym âzykam. Lingvodidaktika i metodika*, Moskva. [Гальскова Н.Д., Гез Н.И., 2006, *Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика*, Москва.]
- Greku Ź., 2008, *Metodičeskie osnovy primenenie ūmora v processe podgotovki prepodavatelej*, Dis. kand. ped. nauk, Kišinev. [Греку Ж., 2008, *Методические основы применения юмора в процессе подготовки преподавателей*, Дис. канд. пед. наук, Кишинев.]
- Dmitriev, A.V., 1998, *Sociologiâ političeskogo ūmora*, Moskva. [Дмитриев, А.В. 1998, *Социология политического юмора*, Москва.]
- Kapacinskaâ V.M., 1996, *Obučenie studentov pedagogičeskogo vuza rečevym sredstvam sozdanîâ ūmora i ironij*, Dis. kand. ped. nauk, Nižnij Novgorod. [Капацинская В.М., 1996, *Обучение студентов педагогического вуза речевым средствам создания юмора и иронии*, Дис. канд. пед. наук, Нижний Новгород.]
- Karasik V.I., 1997, *Anekdot kak predmet lingvističeskogo izučeniâ*, [v:] *Žanry reči, Saratov*, s. 144–153. [Карасик В.И., 1997, *Анекдот как предмет лингвистического изучения*, [в:] *Жанры речи*, Саратов, с. 144–153.]
- Kulinič M.A., 2000, *Semantika, struktura i pragmatika angloâzyčnogo ūmora*, Avto-ref. dis. d-ra kul't. nauk., Moskva. [Кулинич М.А., 2000, *Семантика, структура и прагматика англоязычного юмора*, Автореф. дис. д-ра культ. наук., Москва.]
- Ožegov S.I., 1984, *Slovar' russkogo âzyka*, pod red. N.Û. Švedovoj, Moskva. [Ожегов С.И., 1984, *Словарь русского языка*, под ред. Н.Ю. Шведовой, Москва.]
- Petrenko, V.F., 1997, *Osnovy psihosemantiki*, Smolensk. [Петренко, В.Ф., 1997, *Основы психосемантики*, Смоленск.]
- Salimov N.R., 2009, *Formirovanie gotovnosti budušego učitelâ k predupreždenij i razrešenij konfliktov v školesredstvami ūmora*, Dis. kand. ped. nauk, Ufa. [Салимов Н.Р., 2009, *Формирование готовности будущего учителя к предупреждению и разрешению конфликтов в школе средствами юмора*, Дис. канд. пед. наук, Уфа.]

- Surkova A.P., 2017, *Žanrovaâ specifika ũmora pedagoga*, “Problemy sovremenno-go pedagogičeskogo obrazovaniâ”, № 55, ĉ. 7, s. 120–127. [Суркова А.П., 2017, *Жанровая специфика юмора педагога*, “Проблемы современного педагогического образования”, № 55, ч. 7, с. 120–127.]
- Surkova A.P., 2007, *Formirovanie kommunikativnyh umenij studentov-filologov sozdavat' i ispol'zovat' komičeskie žanryreĉi v professional'no znaĉimyh situaciâh obšeniâ pedagoga i uĉašihsâ*, Dis. kand. ped. nauk, Novokuzneck. [Суркова А.П., 2007, *Формирование коммуникативных умений студентов-филологов создавать и использовать комические жанры речи в профессионально значимых ситуациях общения педагога и учащихся*, Дис. канд. пед. наук, Новокузнецк.]
- Syĉev A.A., 2001, *Rol' ĉuvstva ũmora v sfereintegracii obrazovaniâ*, “Integraciâ obrazovaniâ”, № 4(2), s. 29–32. [Сычев А.А., 2001, *Роль чувства юмора в сфере интеграции образования*, «Интеграция образования», № 4(2), с. 29–32.]
- Ter-Minasova S.G., 2000, *Âzyk i mežkul'turnaâ komunikaciâ*, Moskva. [Тер-Минасова С.Г., 2000, *Язык и межкультурная коммуникация*, Москва.]
- Tulina E.G., 1999, *Psihologo-pedagogičeskie osnovy ũmora kak sredstva obuĉeniâ i vospitaniâ*, Dis. kand. ped. nauk, Pâtigorsk. [Тулина Е.Г., 1999, *Психолого-педагогические основы юмора как средства обучения и воспитания*, Дис. канд. пед. наук, Пятигорск.]
- Šmelev, A.G., Boldyreva, V.S., 1982, *Psihosemantika ũmora i diagnostika motivov*, [v:] *Motivaciâ liĉnosti*, Moskva, s. 108–120. [Шмелев, А.Г., Болдырева, В.С., 1982, *Психосемантика юмора и диагностика мотивов*, [в:] *Мотивация личности*, Москва, с.108–120.]
- Šmeleva E.Â., Šmelev A.D., 2002, *Russkij anekdot: tekst i reĉevoj žanr*, Moskva. [Шмелева Е.А., Шмелев А.Д., 2002, *Русский анекдот: текст и речевого жанр*, Москва.]
- Zalznâk A.A., Levontina I.B., 2012, *Konstanty i peremennye russkoj âzykovoj kartiny mira*, Moskva. [Зализняк А.А., Левонтина И.Б., 2012, *Константы и переменные русской языковой картины мира*, Москва.]

Електронні джерела

- Гловацький Ігор, Текст <https://www.bookclub.ua/ukr/infocenter/clubnews/news.html?id=2507> [20.08.2019].
- Олейнікова А., мультфільм «Канікули» <https://www.youtube.com/watch?v=1reWwbJf3qc> [17.07.2019].
- Українські народні жартівливі пісні <http://umka.com/rus/catalogue/folk-music/ukrainian-folk-joke-songs.html> [1.06.2019].

HUMOROUS TEXT AS MEANS FOR FORMING OF LINGUOCULTUROLOGICAL
AND ORPHOEPICAL COMPETENCES

АБСТРАКТ

Key words: humorous text, linguoculturological competence, sound pronunciation and intonation

The researchers of pedagogical cooperation between teacher and student often notice that main difficulties arising for teachers during the teaching process are not uncommon related to authoritarian style of communication. It is especially difficult to overcome them when teaching the pronunciation. Creation of humorous situations during classes can become a step toward overcoming of such difficulties. Jokes, anecdotes, merry songs, animated cartoons and other can allow the teacher to communicate with students as with partners equal in rights and to solve given tasks successfully for forming and development of linguoculturological competence and correct Ukrainian pronunciation.